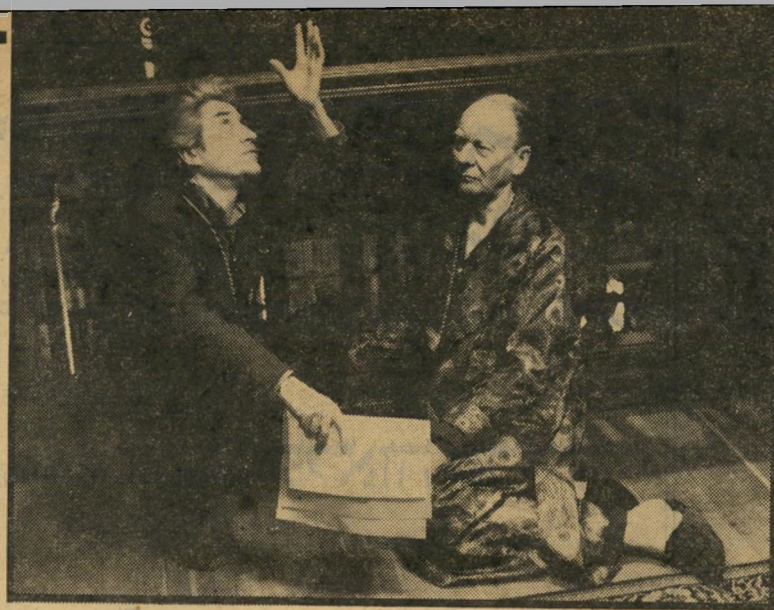

סרט השנה:

"פרובידנס"

פרובידנס (מחזאי: תל-אביב, תל-אביב, צרפת) — בדרך-כלל, נהוג בארץ לפרסם ביקורת על סרט רק אחרי שהוא מוצג כבר על הבד. הפעם מתפרסמת ביקורת זו עוד קודם-לכן, לא משום ה"רצון לסטות ממינהג ישן ובדוק, אלא מפני שמדובר בסרט השונה מכל הסרטים האחרים, ורק מעטים כמותו בכל ספרות

שחקן גיגורד ובמאי רנה הלם בפעם הראשונה

שני ערים כמו בריסל, אנטוורפן, לונן, והאחוזה בדרום צרפת הנושאת את השם פרובינס, שבה מתגורר הסופר. ואם הכי נוסה לחדר מלון נראית רגע אחד נור"מלית, ובצילום שלאחר-מכן צריך לרדת במדרגות בתוך החדר אל הדלת, הרי זה רק משום שהסופר החליט, בינתיים, לשי"נות את הרקע לסצינה (בדיוק כפי שהוא מחליף, מאוחר יותר, גם את המלון, ומע"ביר אותו מן העיר הגדולה אל הוף הים).

אפשר להמשיך ולכתוב על סרט זה עד אין קץ. על הדרך שבה נבחר הצלם ריי קארדו אהרונוביץ, גדול צלמי אמריקה הדרומית, לצלם את הסרט, אחרי שה"במאי אלן רנה ראה את חשיבותה של אהבה; או על בחירת המלחין מיקלוש רו"ה לכתובת פסקול הסרט.

אמת או שקר. אפשר לדבר, כמו אלן רנה, על סרט שהוא כמו יצירה קאמר"רית לחמישה כלים, אפשר להזכיר הש"פעות של היציקוק, וולס, בוניואל, להר"ביה, מן הקולנוע, או פרוסט (בכל פעם שמדברים על רנה מזכירים את פרוסט), פרויד, בורחס או לובקראפט מהסיפרות. כל זה נכון, ובוודאי קיים. אבל אין אלה אלא אבני-יסוד שעליהן בנו דייוויד

כל הממות לפניו

מרט, התסריטאי, ואלן רנה, הבמאי, מיבנה שהוא כל-יכולו שלהם בלבד. מר"סר, מחזאי בריטי מבריק שכתב בשעתו את התסריט למורגאן, הצליח להשתמש הפעם במילים (והרי הסרט כולו מבוסס על שפה, מעצם היות גיבורו סופר) בדייק"נות ובכריזות הפוגעות תמיד במטרה, ללא החטאה. ואילו רנה העניק למציאות ולדימ"ר יין את המישקל השווה, המביא בסופו של הסרט את הצופה עצמו לידי מצב שבו הוא שואל את עצמו: מה אמת ומה שקר? רנה הוא אחד מגדולי היוצרים של ה"קולנוע היום, שליטתו במדיום מעולם לא היתה מושלמת כמו בסרט זה. וכדאי להד"גיש, לאלה הסבורים כי הוא תמיד משחק עם עבר והווה, שסרט זה מתרחש כולו בהווה, פרט לסצנה קצרצרה שבה נזכר הסופר בהתאבדותה של אשתו.

פעם בכמה שנים יוצא לאור סרט ש"אותו צריך לראות פעמים אחדות, לא רק משום שהוא יפה לעין, משוחק להפליא (דירק בוקארד, ג'ון גילגוד, אלן בורסטיין, דייוויד וורנר) או מפני שעיצובו הוא יציר"רת מופת בפני עצמה (פרובידנס מצטיין בכל הנתונים הללו). אלא מפני שיש בו חומר למחשבה המספיק לצפיות רבות. לכן, מי שאוהב קולנוע באמת לא יוכל להרשות לעצמו להחמיץ את פרובידנס.

להדיגש עוד יותר את הגשר שבין ההז"יות על אודות בניו לבין חייו שלו, מס"תבר במהלך הסרט שפילגשו של הבן הבכור בהיות הסופר, אינה אלא אשתו של ההוה, כלומר אמו של הבן (דוקטור) פרויד ודאי היה שבע נחת מכל העניין). בכך, כמובן, עדיין לא תמה הפרשה. ההזיות אינן עניין המשכי, מגובש ומסור"דר, נובלה מוכנה לקריאה שעברה סינון שיטתי. להיפך, הן פרי מוחו הפורה של סופר, הבודה דברים מליבו מרגע לרגע, מערב אמת בשקר ומציאות בדמיון, חוכך בדעתו מה יעשה עם הדמויות שהמציא, מתערב מדי פעם במהלך העניינים, בתוך ההזיה, כדי לשנות דברים. **דילוג בין ערים.** כדי להפוך את התמונה מורכבת קצת יותר, משתנים ה"רחובות, הבתים והחדרים ללא הרף, כאילו במאי מטורף נדד מאולפן אחד למישנהו ובילבל בין תיפאורות של עשרה סר"טים. אין זה כך. הכוונה היא להצביע על כך שהסופר הרואה בגיבורי סיוטיו את חומר הגלם לסיפורו הבא (כי הרי זוהי כוונתן המוצהרת של ההזיות), ומתקשה להחליט על האתר המתאים למיקומם. משום כך מתערבת הארכיטקטורה של שני צידי האוקיינוס, אולבני ועיר בשם פרו"בינס בארצות-הברית, מצד אחד, ומצד

שחקנית אלן בורסטיין בתוך חברי-מושבעים דימווני "אדם חי ממעיו ונת ממעיו"

שחקן גיגורד מביט בפני אשתו שהתאבדה העבר בראי הזיכרונות

לים באופנים אחרים, ובצורה של ניתוח פאתולוגי של גופת ישיש (אמיתית), ש"הוא אחד הדברים המזעזעים ביותר בסרט. בחלקו השני של הסרט (הבוקר שלמחרת ליל הסיוטים) מוצגות הדמויות — אלה שתפסו את התפקידים המרכזיים בהזי"רתו של הסופר — ללא העדשה המעוותת של המוח הקודח והדמיון המשתולל, והצופה מוזמן להבחין בהבדל התהומי שבין שני החלקים. **מתחת לקליפה.** עד כאן, זה נראה די פשוט. אלא שזו רק הקליפה החיצור"גית, כאשר צועדים צעד אחד קדימה, מסתבר שמדובר באדם העורך חשבון"נפש לעצמו ולמקורביו, חשבון שבו הוא מנסה לעמוד על מעלותיו כאדם, כסופר, כאב וכבעל. מתחת למעטה הציני של האינטלקטואל שגופו משלם את מיטי"רמת-החיים הגבוהה שממנה נהנה כל חייו, מתגלה אדם המתפש נואשות אחר קולבים לתלות עליהם את האשמה בכל מה שהוא עושה בעבר. הקולבים הנוחים ביותר הם שני בניו האחד חוקי, האחר בלתי-חוקי, שהאחד מהם הופך התגלמות הסרקאזם הציני של האב, והשני נוטל לעצמו את החולמנות הפיוטית. משום כך, הראשון הוא פרקליט והשני יצור חולמני ההורג אנשים מתוך רחמים וחולם על הצעדים הראשונים בחלל. הנשים בחייהם של שני אלה מחפשות — לשווא — את תשומת הלב והחום האנושי, ביטוי לריג"שי האשם הרודפים את הסופר על יחסו במשך השנים לאשתו (שהתאבדה כמה שנים קודם-לכן, אחרי שהסתבר לה כי היא סובלת מסרטן ואין לה תיקוה). כדי

הקולנוע כולה. זוהי יצירה עשירה ומורכ"בת כל-יך, עד שהיא עשויה להפחיד צופים מסויימים עם ראייה ראשונה, ולי"צור אצל אחרים רושם שיוצריה פשוט התבלבלו. אחרי שלוש צפיות בסרט, אפשר לומר ללא היסוס שאין בו שום בילבול, מיקריות או שיכחה מצד הבימאי או התסריטאי או מעצב התיפאורה. כל מה שקורה בסרט זה, קורה בכוונה-תחילה, כולל אותם הרגעים של פיזור-נפש כביכול. כל המוצג בו תוכנן בקפידה רבה, ואם התוצאה עשויה להכות את הצופה בהלם בפעם הראשונה, כדאי מאד ללכת לראותה שנית. כי זהו אחד מאותם סרטים יחידים-סגולה שבהם מתגלה, בכל צפייה נוספת, רובד חדש ש"קיומו אף לא נחשד קודם-לכן. במבט ראשון ניתן להבחין שפרובידנס הוא סיפורו של סופר בריטי ישיש המת"גורר בדרום צרפת. ליתר דיוק, זהו סי"פור של לילה רדוף סבל וסיוטים, ושל הבוקר שלאחריו כאשר מישפחתו של הסופר מצטרפת אליו על-מנת לחוג את יום-הולדתו ה-78.

הסופר הולה בסרטן בפנייהטבעת. "אדם חי על מעיו, ומת על מעיו", הוא אומר, שעה שהוא מנסה לשכך את כאביו בזרם בלתי-פוסק של יין שאבלי (יין בורגונדי לבן) והוא שוקע בהזיות שהן, אולי, ה"סקיצות לספר הבא שלו, ואולי יישובי"חשבונות פנימי עם עצמו ועם בנימישי"פחתו. מה שאינו מוטל בספק הוא העוב"דה שהפחד מפני המוות בא לידי ביטוי ברוך במשך ההזיות כולן, בדמויותיהם של ישישים המוצאים להורג או מחוס"